

ผลของกิจกรรมกลุ่มศึกษาและกิจกรรมทางศาสนาอิสลาม ของโรงเรียนที่มีต่อการลดพฤติกรรมการรังแกของนักเรียน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา

เกษตรชัย และทีม*

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยทดลองจริงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มศึกษาและกิจกรรมทางศาสนาอิสลามของโรงเรียนที่มีต่อการลดพฤติกรรมการรังแกของนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนจำนวน 200 คนจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา 10 โรงเรียน ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2555 ได้กลุ่มทดลอง 100 คน และกลุ่มควบคุม 100 คน โดยสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย กลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษา และกลุ่มควบคุมเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของโรงเรียน ใช้แบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่แท้จริง วัดก่อนและหลังการทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นของนักเรียน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าการทดสอบที

ผลการวิจัย พบว่า

1. นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษาและที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามของโรงเรียนมีพฤติกรรมการรังแกไม่แตกต่างกัน
2. นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามของโรงเรียนมีพฤติกรรมการรังแกลดน้อยลงหลังเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
เลขที่ 15 ถนนกาญจนาภิเษย์ ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110
เมล: Lkasetchai@yahoo.com

3. นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษามีพฤติกรรมการรังแกลดน้อยลงหลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

4. นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษามีพฤติกรรมการรังแกลดน้อยลงกว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

คำสำคัญ: พฤติกรรมการรังแก กิจกรรมกลุ่มศึกษา กิจกรรมทางศาสนาอิสลามของโรงเรียน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

The Effect of Study Group Activity and Schools' Islamic Activity on Decreasing the Students' Bullying Behavior in Islamic Private Schools, Songkhla Province

Kasetchai Laeheem*

Abstract

The objective of this true experimental research was to study the effects of study group activity and schools' Islamic activity on decreasing students' bullying behaviors in Islamic private schools, Songkhla province. The samples of the study were 200 students of 10 Islamic private schools, Songkhla province during the second semester of the 2012 academic year. The simple random sampling method was used to select subjects and assigned into experimental group and control group, with 100 students in each. The experimental group was exposed to study group activity and the control group was exposed to schools' Islamic activity. The research design of this study was true control group pre-test post-test design. The research instrument was the screening inventory for students at risk of exposure to bullying behavior. The data analyzed by the means, standard deviation, and t-test.

The results of the research are as follow:

- 1. The students exposed to study group activity and students exposed to schools' Islamic activity having bullying behaviors was not different.*

* Assistant Professor, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University
15 Kanchana Wanit Road, Hat Yai, Hat Yai, Songkhla 90110, THAILAND.
E-mail: Lkasetchai@yahoo.com

2. The bullying behavior of students exposed to schools' Islamic activity was significantly decreased than before experiment at .001 level.

3. The bullying behavior of students exposed to study group activity was significantly decreased than before experiment at .001 level.

4. The bullying behavior of students exposed to study group activity was significantly decreased than those who exposed to independent activity at .001 level.

Keywords: *Bullying Behaviors, Study Group Activity, Schools' Islamic Activity, Islamic Private Schools*

บทนำ

พฤติกรรมการรังแกระหว่างนักเรียนในโรงเรียนถือได้ว่าเป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจและวิตกกังวลทั้งต่อนักเรียน พ่อแม่ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อทั้งนักเรียนที่รังแกผู้อื่นและนักเรียนที่ถูกเพื่อนรังแก โดยนักเรียนที่ถูกรังแกมักจะได้รับบาดเจ็บทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความทุกข์ มีความกลัว มีความหวาดผวา ไม่กล้ามาโรงเรียน หรือลาออกจากโรงเรียน มีการพกพาอาวุธเพื่อป้องกันตัวหรือแก้แค้น (Boulton & Underwood, 1992; Craig, 1998) มีอาการวิตกกังวล นอนไม่หลับ และนอนละเมอหรือนอนฝันร้าย เพราะเหตุการณ์ดังกล่าวตามหลอกหลอนอยู่ตลอดเวลา (Kalitila-Heino & Rimpela, 1999) และกลายมาเป็นรอยแผลหรือความทรงจำจนกระทั่งโตเป็นผู้ใหญ่ (Rigby, 1996) ในขณะที่นักเรียนที่รังแกผู้อื่นมักรังแกเพื่อความสนุกสนาน ต้องการเรียกร้องความสนใจ และต้องการแสดงพลังอำนาจ (Besag, 1989) มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมก้าวร้าวรังแกในสังคมและในครอบครัวต่อไปในอนาคต ดังที่เคยกระทำเมื่อตอนที่ยังเป็นนักเรียน เช่น การทะเลาะตบตีกับคู่สมรสและบุคคลในครอบครัว การลงโทษบุตรหลานอย่างรุนแรง และการล่วงละเมิดทางเพศ (การีมะห์ และหิม และ ดวงมณี จงรักษ์, 2554; (Laeheem, Kuning, McNeil, & Besag, 2008; Laeheem, Kuning, & McNeil, 2009) มีแนวโน้มสูงที่จะก่ออาชญากรรมที่ร้ายแรง เช่น การข่มขู่เพื่อนบ้าน การทะเลาะวิวาท การทำร้ายร่างกาย และการเป็นมือปืนรับจ้าง เป็นต้น และบางคนอาจกลายเป็นอันธพาล (Farrington, 1993; Marano, 1995; Junger-Tas, 1996) อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมการรังแกกันในโรงเรียนแม้ว่าจะเกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย และมีผลกระทบต่อเด็กเป็นอย่างมาก แต่สังคมมักมองข้ามไป มองเห็นเป็นเรื่องปกติธรรมดาหรือถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมปกติของเด็ก จึงไม่ได้ให้ความสนใจและแก้ไขปัญหาดังกล่าวเท่าที่ควร (สมบัติ ตาปัญญา, 2549)

พฤติกรรมการรังแกกันเป็นการแสดงออกทางพฤติกรรมของนักเรียนที่มีความแข็งแรงมากกว่าหรือนักเรียนที่มีจำนวนมากกว่กระทำต่อนักเรียนที่มีความอ่อนแอกว่า นักเรียนที่มีปมด้อยร่างกายไม่สมประกอบ และนักเรียนที่มีจำนวนน้อยกว่า โดยการทำร้ายร่างกาย ทำร้ายอารมณ์ความรู้สึก และทำร้ายจิตใจ ดังคำกล่าวที่ว่าพฤติกรรมการรังแกเป็นพฤติกรรมของเด็กเกรที่เริ่มต้นด้วยการขบถควบคุมผู้อื่นอย่างไม่ยุติธรรมทั้งทางกาย จิตใจ อารมณ์ และความรู้สึก (Greenbaum, 1988; เกษียรชัย และหิม, 2554) เป็นการแสดงพฤติกรรมที่ทำร้ายร่างกายและทำร้ายจิตใจผู้อื่นโดยเจตนา จนทำให้ผู้อื่นเกิดความกลัว ความทุกข์ และได้รับบาดเจ็บ ซึ่งเป็นการแสดงออกที่ไม่เหมาะสมของผู้ที่มีพลังกำลังและมีพลังอำนาจมากกว่าโดยการบีบบังคับผู้มีพลังอำนาจน้อยกว่า และเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเด็กคนเดียวกันอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ (Farrington, 1993) เป็นพฤติกรรมของคนส่วนน้อยที่ควรพิจารณาเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งของคนที่มีความจิตใจไม่ปกติ โดยมักสร้างความรำคาญ ความลำบากใจ และความเดือดร้อนแก่คนรอบข้างอย่างไม่ยุติธรรมทั้งทางกาย จิตใจ อารมณ์ และความรู้สึก (Beane, 2003) เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่พยายามแสดงถึง

อำนาจในการปกครอง การควบคุม และข่มขู่ผู้อื่นให้กลัว (Coloroso, 2003) และเป็นพฤติกรรมของบุคคลหนึ่งที่มีรูปร่างใหญ่ แข็งแรง และเรียนไม่ค่อยเก่งที่แสดงต่อบุคคลที่มีรูปร่างเล็กกว่า อ่อนแอ กว่า เรียนเก่งกว่า และไม่มีทางสู้หรือไม่มีทางป้องกัน แต่อย่างไรก็ตาม เด็กเกเรบางคนกลับเป็นคนที่ประสบความสำเร็จและสร้างชื่อเสียงด้านกีฬาแก่โรงเรียน (Preble, 2003) รวมทั้งเป็นการแสดงพฤติกรรมการขู่ขวัญอย่างสม่ำเสมอ โดยการก่อกวน ล้อเลียน กล่าวร้าย และทำร้าย ซึ่งเป็นความตั้งใจที่จะทำอันตรายผู้อื่นอย่างไม่ลดละ หรือความประพฤติที่ไม่เหมาะสม น่ารังเกียจ ซึ่งเป็นการละเมิดกฎระเบียบต่าง ๆ และบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าตนเองมีอำนาจหรือสถานะที่สูงกว่า (Adams, 2003; การ์มีเท่ และหิม และ ดวงมณี จงรักษ์, 2554)

จากการศึกษาความชุกของพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นของนักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม พบว่า นักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลามีพฤติกรรมการรังแกอยู่ในระดับปานกลาง (เกษตรชัย และหิม และ อุทิศ สังขรัตน์, 2555) และนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานีมีพฤติกรรมการรังแกอยู่ในระดับปานกลาง (Laeheem, 2013) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมการรังแกของนักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นปัญหาที่อยู่ในระดับที่น่าเป็นห่วงที่บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องให้ความสำคัญ ให้ความสนใจ และให้ความสนใจใส่ใจเป็นพิเศษเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหการรังแกกันของนักเรียน เพื่อให้ความช่วยเหลือและปรับปรุงแก้ไขให้เป็นพฤติกรรมที่เหมาะสม และเป็นการป้องกันไม่ให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่รุนแรงมากขึ้นต่อไป ซึ่งในประเทศไทยยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับการแก้ไขพฤติกรรมการรังแกกันอย่างเป็นรูปธรรม ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหพฤติกรรมก้าวร้าว เช่น การฝึกการกล้าแสดงออก (พรทิพย์ ทรัพย์สิน, 2532) การใช้เทคนิคการเสริมแรงทางบวกกับการปรับสินไหม (สัมฤทธิ์ แก้วพูลศรี, 2534) การฝึกหะฐะโยคะ (สุพัตรา สอนจันทร์, 2542) การฝึกดนตรีไทยและการควบคุมตนเอง (วิมลรัตน์ คำว้จัน, 2544) การฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (ศิริลักษณ์ พิณพาทย์, 2545) การใช้เทคนิคการเรียนรู้จากผลกรรมของตัวแบบ (ณัฐกานต์ เกรียงศรี, 2547) และการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม (ทัศนีย์ ตระกูลศุภชัย, 2547) เป็นต้น ในขณะที่ในต่างประเทศมีการศึกษาเกี่ยวกับการแก้ไขพฤติกรรมการรังแกเป็นจำนวนมากเช่นกัน เช่น The Bullying Prevention Handbook: A Guide for Principals, Teachers, and Counselors (Hoover & Oliver, 1996), No-bullying Program: Preventing Bullying/ Victim Violence at School (Bitney & Title, 1997), Participant Role Approach to School Bullying: Implications for Interventions (Salmivalli, 1999), The Seville Anti-bullying in School Project (Ortega & Lera, 2000), Olweus' Core Program Against Bullying and Antisocial Behavior: A Teacher Handbook (Olweus, 2001), Bullying Prevention Program: Excerpted from Time to Act and Time to React (Evers, 2010) เป็นต้น ซึ่งต่างพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการรังแกลดน้อยลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับผลของกิจกรรมกลุ่มศึกษาและกิจกรรมทางศาสนาอิสลามของโรงเรียนที่มีต่อการลดพฤติกรรมการรังแกของนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา โดยต้องการศึกษาว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษาและกิจกรรมทางศาสนาอิสลามของโรงเรียนมีพฤติกรรมการรังแกลดลงหรือไม่อย่างไร ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นประโยชน์กับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อใช้ในการป้องกันพฤติกรรมการรังแกและปรับลดพฤติกรรมการรังแกของนักเรียน ก่อนที่ปัญหาดังกล่าวจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นจนเป็นปัญหาของสังคมและช่วยกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างทัน่วงที

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มศึกษาและกิจกรรมทางศาสนาอิสลามของโรงเรียนที่มีต่อพฤติกรรมการรังแกของนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของการรังแก (Bullying)

การรังแกเป็นพฤติกรรมของเด็กเกร (คนพาล) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมก้าวร้าวที่เริ่มต้นด้วยการข่มขู่คุกคามผู้อื่นอย่างไม่ยุติธรรมทั้งทางกาย จิตใจ อารมณ์ และความรู้สึก (Greenbaum, 1988) เป็นการแสดงพฤติกรรมที่ไปทำร้ายร่างกายและทำร้ายจิตใจโดยเจตนา จนทำให้ผู้อื่นเกิดความกลัว ความทุกข์ และได้รับบาดเจ็บ ซึ่งเป็นการแสดงที่ไม่เหมาะสมของผู้ที่มีพลังอำนาจมากกว่าโดยการบีบบังคับผู้มีพลังอำนาจน้อยกว่า และเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างเด็กคนเดียวกันอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ (Farrington, 1993) เป็นพฤติกรรมของคนส่วนน้อยที่ควรพิจารณาเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งของคนที่มีความจิตใจไม่ปกติ โดยมักสร้างความรำคาญ ความรำคาญใจ และความเดือดร้อนแก่คนรอบข้าง (Marano, 1995) รวมทั้งเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่พยายามแสดงถึงอำนาจในการปกครอง การควบคุม และข่มขู่ผู้อื่นให้กลัว (Coloroso, 2003) และเป็นพฤติกรรมของบุคคลหนึ่งที่มีรูปร่างใหญ่ แข็งแรง และเรียนไม่ค่อยเก่งที่แสดงต่อบุคคลที่มีรูปร่างเล็กกว่า อ่อนแอกว่า เรียนเก่งกว่า และไม่มีทางสู้หรือไม่มีทางป้องกัน แต่อย่างไรก็ตาม เด็กเกรบางคนกลับเป็นคนที่ประสบความสำเร็จและสร้างชื่อเสียงด้านกีฬาแก่โรงเรียน (Preble, 2003)

ดังนั้น พฤติกรรมการรังแก หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลหนึ่งที่มีเจตนาจะให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนและได้รับอันตราย ไม่ว่าจะเป็นการทำร้ายร่างกายให้ได้รับบาดเจ็บ ทำร้ายอารมณ์ความรู้สึก และทำร้ายจิตใจด้วยคำพูดที่หยาบคายและการล้อเลียนต่าง ๆ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงพลังอำนาจในการควบคุม

ประเภทของการรังแก

โดยทั่วไปการรังแกแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) การรังแกทางร่างกาย เป็นการแสดงพฤติกรรมที่สามารถมองเห็นอย่างเป็นรูปธรรม โดยมักจะมีหลักฐานเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นรอยแผล บวม รอยฟกช้ำ และรอยเลือด ซึ่งทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บทางร่างกาย เช่น การตบ ตี แหย่ ชก เตะ กัด ข่วน ถ่มน้ำลายใส่ และขว้างสิ่งของใส่ เป็นต้น 2) การรังแกทางวาจา เป็นพฤติกรรมการรังแกส่วนใหญ่ที่มีอยู่อย่างแพร่หลายในทุกสังคม โดยเป็นการแสดงด้วยคำพูดที่ไปทำร้ายอารมณ์ความรู้สึก และจิตใจผู้อื่น เช่น การด่าว่า การเหยียดหยาม ใช้วาจาหยาบคาย สบประมาท การล้อเลียน เชื้อชาติ สัญชาติ หน้าตาผิวพรรณ ศาสนา จุดด้อย ความพิการ ฐานะทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ และผลการเรียน การเฝ้ารบกวนทางเพศ การขู่ดรีด การโทรศัพท์รบกวน ส่งอีเมล เขียนบันทึก การกล่าวด่า ข่มขู่ และการขู่ข่มขืนเป็นต้น และ 3) การรังแกทางสังคม เป็นพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการรุกรานเกี่ยวกับสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่ม ซึ่งถือว่าเป็นการทำร้ายอารมณ์ความรู้สึก และจิตใจเช่นเดียวกันกับการรังแกทางวาจา เช่น การแสดงการรังเกียจ การไม่ให้ความสนใจ การกีดกันไม่ให้เข้าร่วมกลุ่ม และการกีดกันไม่ให้เพื่อนคบ (Barone, 2001; Saxon, 2004)

ความหมายของกิจกรรมกลุ่มศึกษา

กิจกรรมกลุ่มศึกษา หมายถึง กระบวนการที่ทำให้ทุกคนมีโอกาสรวมกันเป็นกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาหรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งโดยมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน โดยการนำเอาประสบการณ์มาวางแผน แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม จนทำให้สมาชิกแต่ละคนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและสามารถนำประสบการณ์ที่ได้จากกลุ่มไปพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และในที่สุดก็ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่สมาชิกแต่ละคนต้องการและการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มโดยส่วนรวม (คมเพชร ฉัตรศุภกุล, 2546) เป็นการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ มาวางแผนแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มและร่วมลงมือแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดทักษะ เกิดการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยการวิเคราะห์พฤติกรรมของตนเองและผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง (สาวิตรี ลำเลิศ, 2552; ชลธิชา ฤทธิ์เนติกุล, 2552) เป็นกระบวนการในการรวมตัวกันเพื่อแก้ปัญหาหรือทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่มิว่าวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่แน่นอน (Kemp, 1965) โดยมีผู้นำกิจกรรมกลุ่มเป็นผู้ดำเนินการให้รายละเอียดของข้อมูลแล้วเปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ เพื่อให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยใช้ศักยภาพของสมาชิกในกลุ่มอย่างสร้างสรรค์และเต็มความสามารถ (Ohlsen, 1970; Birnbaum & Wayne, 2000)

ดังนั้น กิจกรรมกลุ่มศึกษา หมายถึง กระบวนการที่กลุ่มบุคคลร่วมกันวางแผนกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กัน โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เพื่อช่วยให้บรรลุในวัตถุประสงค์

ที่ตั้งไว้ โดยมีการวิเคราะห์พฤติกรรมของสมาชิก ทำให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้และเกิดการพัฒนาตนเอง รวมทั้งเป็นกระบวนการในการรวมกลุ่มที่เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด พฤติกรรม ทศนคติ ค่านิยม และสะท้อนสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน โดยมีเป้าหมายร่วมกัน เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มยอมรับตนเอง รับรู้ตนเอง พัฒนาตนเอง และกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองในทางที่ดีขึ้น เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาทางพฤติกรรม แก้ไขปัญหาข้อขัดแย้ง พัฒนาจิตใจให้เจริญงอกงาม และให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มศึกษา

กระบวนการจัดกิจกรรมกลุ่มศึกษามีจุดมุ่งหมายที่สำคัญเพื่อให้การศึกษอบรมแก่บุคคลที่ยังไม่คุ้นเคยกับสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ที่แตกต่างไปจากประสบการณ์ที่ได้รับ เพื่อพัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพของตนเอง เพื่อเป็นรากฐานในการศึกษาเล่าเรียน และเพื่อการปรับตัว การบำบัด รักษาความเจริญงอกงามของบุคคลและกลุ่ม (Traxler & North, 1966) เป็นการดำเนินการที่มีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยส่งเสริมให้มนุษย์ได้เติบโตและพัฒนาโดยเฉพาะทักษะด้านสังคมและด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในบรรยากาศที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน (Button, 1974) กิจกรรมกลุ่มศึกษายังมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกได้เรียนรู้ทางด้านการศึกษา อาชีพ สังคม และส่วนตัว เพื่อก่อให้เกิดผลทางการบำบัดรักษา จากการที่ได้มีโอกาสปลดปล่อยความตึงเครียดทางอารมณ์ได้มีความเข้าใจและได้ข้อคิดในปัญหาต่าง ๆ ของบุคคลมากขึ้น เพื่อช่วยให้บุคคลทราบถึงจุดมุ่งหมายของการแนะนำอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพมากกว่าวิธีการเป็นรายบุคคล และเพื่อช่วยให้การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะกลุ่มช่วยให้เข้าใจภูมิหลัง และลักษณะทั่วไปของปัญหาต่าง ๆ (Bennett, 1963) ทำให้เกิดการเรียนรู้ตนเองได้ดีขึ้น เช่น รู้ความสามารถบางประการและรู้จักข้อบกพร่องบางอย่าง ทั้งนี้เพราะกลุ่มจะมีปฏิกิริยาให้เห็นข้อเท็จจริงได้ เป็นต้น เมื่อสมาชิกในกลุ่มได้ทำกิจกรรมร่วมกันก็ย่อมทำให้รู้จักกันและกันดีขึ้น และเพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันได้ดียิ่งขึ้นเกิดประสิทธิภาพในการทำงาน การจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านใดแก่สมาชิกขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายว่า ต้องการจะให้เกิดการเรียนรู้ด้านใด ก็จัดให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายนั้น (คมเพชร ฉัตรศุภกุล, 2546)

ดังนั้น การดำเนินการจัดกิจกรรมกลุ่มศึกษามีจุดมุ่งหมายที่สำคัญเพื่อให้บุคคลที่รวมตัวกันได้มีการศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะต่าง ๆ ทำงานร่วมกับบุคคลอื่น และการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น โดยการสำรวจตนเอง เสริมสร้างความเข้าใจตนเอง สร้างกระจกสะท้อนให้เห็นภาพตนเองทุกด้าน โดยการสร้างความเข้าใจบุคคลอื่น เพื่อให้เกิดการยอมรับพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมา และเปิดโอกาสให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ลักษณะต่าง ๆ ของแต่ละคนได้เป็น

อย่างดี เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีให้กับสมาชิกกลุ่ม มีทักษะในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น มีทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม มีทักษะในการคิดวิเคราะห์เชิงสร้างสรรค์ มีทักษะในการแก้ปัญหาปรับปรุงแก้ไข พัฒนาบุคลิกภาพ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสม

ขนาดของกลุ่ม เวลาที่ใช้ และจำนวนครั้งสำหรับกิจกรรมกลุ่มศึกษา

ในการดำเนินการกิจกรรมกลุ่มศึกษาย่อมต้องมีการกำหนดขนาดของสมาชิกในกลุ่มว่าควรมีจำนวนเท่าไรจึงจะเหมาะสมและทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งในประเด็นดังกล่าวได้มีนักวิชาการได้ให้ข้อเสนอแนะว่าในการดำเนินการกิจกรรมกลุ่มศึกษาควรมีสมาชิกในกลุ่มไม่เกิน 10 คน แต่ถ้ามีบุคคลที่สนใจในกิจกรรมจำนวนมากก็ควรมีการแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ๆ ละไม่เกิน 10 คน และที่สำคัญควรมีการให้ความสำคัญกับองค์ประกอบเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มและการร่วมมือในการทำงานของสมาชิกด้วย (Shaw, 1971) เพราะถ้าสมาชิกในกลุ่มมีปัญหาด้านความสัมพันธ์และไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม โอกาสที่กิจกรรมกลุ่มศึกษาจะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายก็น้อยลงด้วย ในขณะที่นักวิชาการอีกบางส่วนได้ให้ข้อเสนอแนะว่าขนาดของสมาชิกในกลุ่มย่อยควรมีขนาดจำนวน 5 คนเป็นอย่างน้อยแต่บางครั้งอาจกำหนดให้มีจำนวน 12-15 คนก็ได้ เพื่อเหตุผลทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ถ้ามีกลุ่มย่อยมากก็จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากเกินไปด้วย และถ้ามีกลุ่มขนาดใหญ่เกินไปโอกาสที่สมาชิกจะมีส่วนร่วมก็ลดน้อยลงและอาจทำให้กลุ่มแตกแยกกันง่ายขึ้น (Deighton, 1971; Ottaway, 1966) ในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มศึกษาควรมีการพิจารณาเกี่ยวกับธรรมชาติของการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่ม เนื่องจากขนาดของสมาชิกภายในกลุ่มที่แตกต่างกันย่อมส่งผลต่อกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มที่แตกต่างกันไปด้วย ในกลุ่มที่มีสมาชิกมากเกินไปความจำเป็นอาจทำให้สมาชิกจะต้องทำงานซ้ำซ้อนกัน บางคนคาดหวังว่าจะรับผิดชอบทั้งหมดในขณะที่สมาชิกคนอื่นรู้สึกคับข้องใจที่ไม่มีส่วนทำ ไม่มีโอกาสได้ใช้ทักษะที่ตนเองมีอยู่ ดังนั้นขนาดของสมาชิกภายในกลุ่มที่เหมาะสมไม่ควรเกิน 15 คน ซึ่งขนาดของกลุ่มจะมีขนาดใหญ่หรือเล็กเท่าใดขึ้นอยู่กับความจำเป็นของสถานการณ์ จุดมุ่งหมายของกลุ่ม แหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือในกลุ่ม และระดับวุฒิภาวะของบุคคลในกลุ่ม (คมเพชร ฉัตรศุภกุล, 2546; ชลธิชา ฤทธิ์เนติกุล, 2552; สาวิตรี ลำเลิศ, 2552)

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับเวลาและจำนวนครั้งที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มศึกษานั้น มีนักวิชาการได้ให้ข้อเสนอแนะว่าในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มศึกษาควรจัดสัปดาห์ละ 2 ครั้ง แต่ถ้าเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมมีน้อยอาจจัดสัปดาห์ละ 3 ครั้ง (Patterson, 2000) ในการกำหนดระยะเวลาของการดำเนินกิจกรรมกลุ่มศึกษานั้นขึ้นอยู่กับเป้าหมายของกลุ่มและธรรมชาติของสมาชิกกลุ่ม หากจัดกับสถาบันการศึกษาจำเป็นต้องพิจารณาถึงการจัดเวลาเรียน (คมเพชร ฉัตรศุภกุล, 2546) สำหรับจำนวนครั้งในการเข้ากลุ่มขึ้นอยู่กับเป้าหมายของกลุ่ม แต่อย่างน้อยที่สุดควรจะต้องเข้ากลุ่มไม่น้อย

กว่า 8 ครั้ง ถ้ามากกว่านี้ได้ก็ยิ่งเป็นการดี (Trotzer, 1977) เวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษาในแต่ละครั้งควรคำนึงถึงการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาและวัยของสมาชิกในกลุ่ม จำนวนครั้งในการเข้ากลุ่มไม่ควรจะต่ำกว่า 8 ครั้ง และควรจัดสัปดาห์ละ 2 ครั้ง (สาวตรี ล้าเลิศ, 2552) กิจกรรมกลุ่มศึกษาควรจัดสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง ๆ ละ 50 นาที (ชลธิชา ฤทธิ์เนติกุล, 2552)

ดังนั้น ในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มศึกษาจะต้องมีการพิจารณาเกี่ยวกับขนาดของกลุ่ม เวลาที่ใช้ และจำนวนครั้งเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และควรคำนึงถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม การร่วมมือในการทำงานของสมาชิก โอกาสความทั่วถึงในการแสดงความคิดเห็น จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มศึกษา อายุของสมาชิกกลุ่ม ประสบการณ์ของสมาชิกกลุ่ม วุฒิการศึกษาของสมาชิกกลุ่ม และความเหมาะสมของสภาพการณ์ ทั้งนี้ขนาดของสมาชิกภายในกลุ่มควรมีขนาด 5-15 คน ใช้เวลาครั้งละ 30-60 นาที สัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง และใช้เวลาไม่เกิน 2 เดือน

ประโยชน์ของกิจกรรมกลุ่มศึกษา

ในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มศึกษามีประโยชน์ที่สำคัญ 4 ประการ คือ ประการที่ 1 ทำให้สมาชิกภายในกลุ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการรับรู้ทางความรู้สึก ประการที่ 2 ทำให้สมาชิกภายในกลุ่มมีการตระหนักถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นมากขึ้น ตลอดจนเปิดเผยความรู้สึกมีความจริงใจและเป็นไปตามธรรมชาติ มีการเปลี่ยนแปลงทางความสามารถในการควบคุมความรู้สึกต่าง ๆ ของตนเอง มีการแสดงที่ตรงกับความรู้สึกของตน ประการที่ 3 ทำให้สมาชิกภายในกลุ่มเกิดแนวทางในการสร้างแรงจูงใจ มีความเข้าใจตนเอง รู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง และประการที่ 4 ทำให้สมาชิกภายในกลุ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านทัศนคติทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ทำให้บุคคลยอมรับตนเองเข้าใจตนเอง และมีความมั่นใจยิ่งขึ้น ลดการสั่งสอนและควบคุมผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น และมีความรู้สึกพึ่งพากันและกัน เชื่อในความสามารถของบุคคลมีการแก้ปัญหาโดยการทำงานเป็นกลุ่มและเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม (Roger, 1970) นอกจากนี้ ในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มศึกษายังมีประโยชน์ต่อบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอีก 4 ประการ คือ ประการที่ 1 มีประโยชน์ต่อสมาชิกภายในกลุ่มที่สามารถสร้างคุณค่าในด้านพัฒนาการ เช่น สนองความต้องการขั้นพื้นฐานของบุคคล การสร้างพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม การพัฒนาทางด้านทัศนคติ ความสนใจ ความสามารถ ตลอดจนความเจริญงอกงามทั้งทางด้านความรู้และทักษะ ประการที่ 2 มีประโยชน์ต่อผู้นำกลุ่มที่สามารถสร้างคุณค่าด้านการวินิจฉัย เมื่อมีการทำกิจกรรมกลุ่มจะทำให้มีโอกาที่จะสังเกตสมาชิกในกลุ่มแต่ละคน ทำให้เกิดความเข้าใจเป็นอย่างดีในตัวของผู้สมาชิกในกลุ่ม ประโยชน์ที่ 3 มีประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งมีคุณค่าในด้านการบำบัดและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ในการรวมกลุ่มของบุคคลจะมีค่าต่อการบำบัดและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่พึงประสงค์เป็นอย่างดี เช่น โรงพยาบาลและคลินิกจะนำวิธีทางกลุ่มไปใช้รักษาคนไข้โดยการบำบัดทางจิตวิทยากับคนไข้เป็นกลุ่ม และโรงเรียนที่นักเรียนมีปัญหาคล้ายคลึงกันอาจได้รับความช่วยเหลือโดยการให้คำปรึกษากลุ่ม

แต่สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาเพียงเล็กน้อยจะได้รับประโยชน์จากการร่วมกิจกรรมกลุ่ม เช่น การพัฒนานิสัยของตนเอง เป็นต้น และประการที่ 4 มีประโยชน์ต่อชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มจะช่วยให้ นักเรียนมีโอกาสพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ทำให้บุคคลมีความสามารถมีคุณค่าสร้างประโยชน์ให้แก่โรงเรียนและชุมชนได้จากคุณประโยชน์ของกิจกรรมกลุ่มดังกล่าว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษาได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยสมาชิกได้ร่วมทำกิจกรรมด้วยกันสามารถเข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะทำให้บุคคลได้พัฒนาตนเอง เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (คมเพชร ฉัตรศุภกุล, 2546) และการจัดกิจกรรมกลุ่มทำให้สมาชิกรู้สึกมีคุณค่าในตัวเอง รู้สึกว่าตนเองเป็นประโยชน์แก่สังคม อีกทั้งรู้สึกว่าตนเป็นที่ต้องการและได้รับการยอมรับจากกลุ่มสมาชิกเรียนรู้ที่จะเข้าใจตัวเองและผู้อื่น พร้อมทั้งมีการให้และการแบ่งปันประสบการณ์ที่หลากหลาย ได้รับกำลังใจจากกันและกันในอนาคตตนเองให้ก้าวหน้ามั่นคงต่อไป (สาวิตรี ล้ำเลิศ, 2552)

ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมกลุ่มศึกษามีประโยชน์เป็นอย่างมากทั้งต่อสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรม และต่อบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยสมาชิกที่เข้าร่วมจะได้รับการรับรู้ตนเองตระหนักถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น มีการสร้างแรงจูงใจ มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่น รู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อตนเองและผู้อื่น มีการยอมรับตนเองและผู้อื่น มีระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรม สร้างค่านิยมตามที่สังคมยอมรับ และมีประโยชน์ต่อชุมชน คือ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีโอกาสพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ และมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่พึงประสงค์เป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคม เห็นคุณค่าของตนเอง และมีการสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 200 คน จากโรงเรียนเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการตั้งแต่ปีที่ 1 และปีที่ 2 ของโครงการจำนวน 10 โรงเรียน ๆ ละ 20 คน ซึ่งเป็นนักเรียนที่มีคะแนนสูงจากการวัดด้วยแบบคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่น และยินยอมเต็มใจในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษา แล้วแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ เป็นกลุ่มทดลอง 10 คนและกลุ่มควบคุม 10 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่ายแบบหยิบลาก โดยกลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษาและกลุ่มควบคุมเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามของโรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการพัฒนาเครื่องมือ

1. แบบคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นของนักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลาที่ผู้วิจัยได้พัฒนาตั้งแต่ปีที่ 1 ของโครงการ โดยแบบคัดกรองดังกล่าวมี 2 ชุดที่มีลักษณะข้อคำถามต่างกัน คือ ชุดที่ 1 มีข้อคำถาม 26 ข้อ เป็นการถามพฤติกรรมของนักเรียนในสถานการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น เมื่อทะเลาะกับเพื่อนก็มักจะลงเอยด้วยการชกต่อย และนั่นจะชวนเพื่อนไปทำร้ายร่างกายคนที่ฉันไม่พอใจหรือโกรธ เป็นต้น ส่วนชุดที่ 2 มีข้อคำถาม 28 ข้อ เป็นการถามนักเรียนว่าเคยแสดงพฤติกรรมอย่างนั้นหรือไม่ และบ่อยครั้งแค่ไหน เช่น การเตะ การชกต่อย และการล้อเลียน เป็นต้น ซึ่งแบบคัดกรองทั้งสองชุดมีกระบวนการพัฒนาที่เหมือนกันทุกประการ โดยนักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่น คือ นักเรียนที่แบบคัดกรองทั้งสองชุดจำแนกว่าเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเสี่ยงตรงกัน ซึ่งแบบคัดกรองชุดที่ 1 มีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.80-1.00 มีค่าการทดสอบที่ 2.98-12.44 โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000-.003 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .33-.70 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .943 ส่วนแบบคัดกรองชุดที่ 2 มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 มีค่าการทดสอบที่ 7.27-18.65 โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000 ทุกข้อ และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .28-.82 และมีความเชื่อมั่นเท่ากับ .954 (เกษียรชัย และหิ้ม และ อุทิศ สังขรัตน์, 2555)

2. กิจกรรมกลุ่มศึกษาที่ใช้ในการปรับเปลี่ยนและลดพฤติกรรมมารังแกผู้อื่น ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นด้วยตนเองโดยการจัดประชุมระดมสมอง และปรับปรุงจากกิจกรรมกลุ่มของ คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2546) พรทิพย์ วัฒนพงษ์ (2548) และชลธิชา ฤทธิ์เนติกุล (2552) หลังจากผู้วิจัยจัดเวทีวิพากษ์เพื่อร่วมกันประเมินและพิจารณาลักษณะ รูปแบบ และเนื้อหาของกิจกรรมกลุ่มศึกษาให้มีความชัดเจน มีประสิทธิภาพ และมีการบูรณาการกับหลักการและแนวคิดของหลักการศาสนาอิสลาม โดยกิจกรรมกลุ่มศึกษาดังกล่าวใช้เวลาในการทดลอง 15 สัปดาห์ ๆ ละ 2 ครั้ง ๆ ละ 60 นาที รวม 30 ครั้ง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เน้นการอบรมขัดเกลาตามรูปแบบอิสลามที่เน้นการให้ความรู้ด้านศาสนาทั้งในเรื่องหลักการศรัทธา หลักการปฏิบัติ และหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม รวมทั้งการฝึกให้มีการปฏิบัติศาสนกิจ โดยมีรูปแบบกิจกรรมที่เหมือนกันทุกสัปดาห์ตามแนวทางการจัดกิจกรรมฮาลาเกาะห์แต่จะแตกต่างกันที่เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาร่วมกัน เช่น

- การละเมิดหรือการรังแกผู้อื่นโดยการทำร้ายร่างกายจนถึงขั้นมีบาดแผลถือเป็นสิ่งที่ศาสนาอิสลามสั่งห้ามโดยเด็ดขาด ซึ่งเป็นบาปใหญ่อันดับที่สองในศาสนาอิสลามรองจากการตั้งภาคีต่ออัลลอฮ์

- การสร้างความเดือดร้อนและละเมิดรุกรานผู้อื่นถือว่าเป็นความบกพร่องของความศรัทธาและยังเสี่ยงต่อการตกนรก โดยบุคคลที่มีพฤติกรรมชอบรังแกผู้อื่นถือว่าเป็นความชั่วที่จะถูกสอบสวนและจะต้องชดเชยด้วยความดีของเขาหรือด้วยการแบกรับความผิดของคนอื่น

- ผู้ศรัทธาที่แท้จริงต้องไม่มีความประพฤติดีที่สร้างความเดือดร้อนให้กับคนรอบข้าง

- อิสลามต่อต้านการสร้างความเป็นศัตรูต่อกัน และส่งเสริมให้สังคมมีความปรองดองสามัคคี และให้เกียรติซึ่งกันและกัน

- การกล่าวใส่ร้าย การด่าว่า การนิทา และการล้อเลียนผู้อื่นเป็นการกระทำที่ต้องห้าม ผู้ฝ่าฝืนจะได้รับบทลงโทษอันแสนสาหัสยิ่งกว่าผู้ที่ขโมยทรัพย์สินของผู้อื่นและถือเป็นการก่ออาชญากรรมทางสังคมอีกด้วย เป็นต้น

3. กิจกรรมทางศาสนาอิสลามของโรงเรียน เป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนและลดพฤติกรรมรังแกตามที่โรงเรียนกำหนดไว้ ซึ่งทั้ง 10 โรงเรียนมีกิจกรรมที่เหมือนกัน ได้แก่ กิจกรรมกล่าวคำตักเตือนและคำแนะนำหลังละหมาด (กาสิมะฮุกอสีเราะฮฺ) การฟังบรรยายธรรมทางศาสนาประจำสัปดาห์ การเข้ากิจกรรมกีฬามูลลันน์ประจำเดือน (ให้นอนที่มีสยิดแล้วตื่นนอนประมาณ 02.00 น. เพื่อร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การคิดไตร่ตรองเกี่ยวกับการกระทำที่เป็นบาปแล้วขออภัยโทษจากอัลลอฮ์ และการละหมาดกีฬามูลลันน์ เป็นต้น) โดยใช้เวลาในการดำเนินการ 15 สัปดาห์

แบบแผนการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยทดลองจริง (True Experimental Research) โดยกำหนดให้กลุ่มทดลองได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษา และกลุ่มควบคุมเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามของโรงเรียน ซึ่งดำเนินการทดลองแบบกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่แท้จริง วัดก่อนและหลังการทดลอง (True Control Group, Pre-test Post-test Design) (Campbell & Rrsso, 1999)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทดสอบวัดระดับพฤติกรรมรังแกก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษาและกิจกรรมทางศาสนาอิสลามของโรงเรียน (Pre-test) ทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้วยแบบคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นของนักเรียน แล้วนำผลการสอบมาตรวจให้คะแนน

2. ดำเนินการจัดกิจกรรมกลุ่มศึกษา (ฮาลาเกาะฮฺ) ตามแผนการดำเนินการที่กำหนดไว้สำหรับกลุ่มทดลอง โดยมีครูของโรงเรียน ซึ่งเป็นนักวิจัยผู้ช่วยที่ผ่านการอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการจัดกิจกรรมกลุ่มศึกษาแล้ว เป็นผู้ดำเนินการทดลองและผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตการณ์ และบางโอกาสผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษาเช่นกัน โดยใช้เวลาในการทดลอง 15 สัปดาห์ ๆ ละ 2 ครั้ง ๆ ละ 60 นาที รวม 30 ครั้ง ทุกเย็นวันจันทร์และวันพฤหัสบดี (เวลาหลังละหมาดอัสนี ซึ่งเป็นการละหมาดช่วงเย็นหลังเลิกเรียน) และให้กลุ่มควบคุมเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามของโรงเรียนตามที่โรงเรียนได้กำหนดแผนการดำเนินการไว้ โดยใช้เวลา 15 สัปดาห์

3. ทดสอบวัดระดับพฤติกรรมรังแกหลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษาและกิจกรรมทางศาสนาอิสลามของโรงเรียน (Post-test) ทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้วยแบบคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยง

ต่อการรังแกผู้อื่นของนักเรียน หลังจากดำเนินการทดลองแล้วประมาณ 4 เดือน (เนื่องจากข้อคำถามในแบบคัดกรองเป็นการสอบถามพฤติกรรมย้อนหลัง 6 เดือนและตามคู่มือการใช้แบบคัดกรองที่ผู้วิจัยได้พัฒนาในปีที่ 1 ของโครงการ)

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยพิทักษ์สิทธิผู้เข้าร่วมในการวิจัยโดยคำนึงถึงความยินยอมและสิทธิของกลุ่มตัวอย่าง และผู้ปกครองของกลุ่มตัวอย่างเป็นหลัก โดยทำหนังสือขออนุญาตผู้อำนวยการสถานศึกษาและบิดามารดาผู้ปกครองของกลุ่มตัวอย่างในเรื่องการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยแนะนำตัว บอกวัตถุประสงค์ของการวิจัย อธิบายเกี่ยวกับรูปแบบ ลักษณะ และเนื้อหาของกิจกรรมกลุ่มศึกษา และวันเวลาของการดำเนินกิจกรรมกลุ่มศึกษาให้นักเรียนได้เข้าใจก่อนตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวด้วยความสมัครใจ โดยได้เน้นให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้งจนสิ้นสุดของกิจกรรม การดำเนินการและข้อมูลที่ได้รับจากการทดลองครั้งนี้ถือเป็นความลับ การนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ จะนำเสนอในภาพรวม ไม่มีการเปิดเผยชื่อและนามสกุลที่แท้จริง กลุ่มตัวอย่างสามารถแจ้งขอออกจากกรวิจัยได้ตลอดเวลา ก่อนที่การวิจัยจะสิ้นสุดลง โดยไม่ต้องให้ข้อมูลหรือคำอธิบายใด ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมอาร์ (R Program) โดยวิเคราะห์หาข้อมูลภาคบรรยายโดยการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการรังแกระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยหาค่าการทดสอบที่ที่กลุ่มตัวอย่างเป็นอิสระต่อกัน (Independent Samples t-test) และเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการรังแกของกลุ่มทดลองระหว่างก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษาโดยหาค่าการทดสอบที่ที่กลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน (Paired Samples t-test)

เกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย

ผู้วิจัยได้เลือกใช้เกณฑ์สำหรับการแปลความหมายค่าเฉลี่ยตามแนวคิดของ เกษตสรชัย และหิ้ม (2553) กล่าวคือ “0.00-0.49” หมายถึง น้อยที่สุด “0.50-1.49” หมายถึง น้อย “1.50-2.49” หมายถึง ปานกลาง “2.50-3.49” หมายถึง มาก และ “3.50-4.00” หมายถึง มากที่สุด

ผลการวิจัย

1. นักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษาและนักเรียนกลุ่มควบคุมที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามของโรงเรียนมีพฤติกรรมการรังแกที่ไม่แตกต่างกัน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1: การเปรียบเทียบพฤติกรรมการรังแกก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

กลุ่ม	Mean Score	S.D.	n	t-test	p-value
กลุ่มทดลอง	3.64	0.26	100	1.458	0.147
กลุ่มควบคุม	3.60	0.19	100		

$P > .05$

2. นักเรียนกลุ่มควบคุมที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามของโรงเรียนมีพฤติกรรมการรังแกลดน้อยลงหลังเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2: การเปรียบเทียบพฤติกรรมการรังแกระหว่างก่อนเข้าร่วมและหลังเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มควบคุม

กิจกรรมทางศาสนา ของโรงเรียน	Paired Differences			t-test	p-value
	Mean	S.D.	Std. Error Mean		
ก่อน-หลัง	0.96	.579	.058	157.00***	0.000

*** $P < .001$

3. นักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษามีพฤติกรรมการรังแกลดน้อยลงหลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3: การเปรียบเทียบพฤติกรรมการรังแกระหว่างก่อนเข้าร่วมและหลังเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มทดลอง

กิจกรรมกลุ่มศึกษา	Paired Differences			t-test	p-value
	Mean	S.D.	Std. Error Mean		
ก่อน-หลัง	1.75	.528	.053	62.421***	0.000

*** $P < .001$

4. นักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษามีพฤติกรรมการรังแกลดน้อยลงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4: การเปรียบเทียบพฤติกรรมการรังแกหลังเข้าร่วมกิจกรรมระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

กลุ่ม	Mean Score	S.D.	n	t-test	p-value
กลุ่มทดลอง	2.68	0.26	100	16.929***	0.000
กลุ่มควบคุม	1.84	0.42	100		

***P<.001

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้ทำให้ได้ข้อค้นพบที่สำคัญว่า การใช้กิจกรรมกลุ่มศึกษา (ฮาลาเกาะฮุ) และกิจกรรมทางศาสนาอิสลามของโรงเรียนสามารถลดและแก้ไขปัญหายุติกรรมการรังแกของนักเรียนได้ทั้งสองวิธี แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าการแก้ปัญหาโดยใช้กิจกรรมกลุ่มศึกษา (ฮาลาเกาะฮุ) สามารถแก้ไขปัญหาลดพฤติกรรมการรังแกได้มากกว่ากิจกรรมทางศาสนาอิสลามของโรงเรียน ซึ่งเป็นการยืนยันได้ว่าการใช้กิจกรรมกลุ่มศึกษา (ฮาลาเกาะฮุ) สามารถแก้ไขปัญหาลดพฤติกรรมการรังแกได้จริงและดีกว่ากิจกรรมทางศาสนาอิสลามของโรงเรียน ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการจัดกิจกรรมกลุ่มศึกษา (ฮาลาเกาะฮุ) เป็นการใช้กระบวนการให้นักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นได้เห็นผลกระทบของการรังแกผู้อื่นและได้เข้าใจเกี่ยวกับบาปกรรมตามหลักการศาสนาอิสลาม รวมทั้งเป็นการนำเทคนิควิธีการทางศาสนาที่เรียกว่า “ฮาลาเกาะฮุ” เป็นแนวทางหลักในการดำเนินการแก้ไขพฤติกรรมการรังแกดังกล่าวที่มีการนำองค์ความรู้ด้านศาสนาและหลักการศาสนามาพูดคุยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายของการจัดกิจกรรมกลุ่มศึกษาที่ต้องการให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีการวิเคราะห์พฤติกรรมของตนเองและผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาและปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมที่ดีที่พึงประสงค์ต่อไป โดยเน้นกระบวนการเสริมสร้างทักษะและการลงมือปฏิบัติจริง ดังที่ Traxler & North (1966) กล่าวว่า การดำเนินกิจกรรมกลุ่มทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมตามที่ต้องการและตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เป็นการสร้างเสริมประสบการณ์ที่แตกต่างไปจากประสบการณ์เดิมที่ได้รับ พัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพของตนเอง เพื่อการปรับตัว การบำบัด รักษาความเจริญงอกงามของบุคคลและกลุ่ม สาวิตรี ลำเลิศ (2552) และ ชลธิชา ฤทธิ์เนติกุล (2552) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมกลุ่มเป็นการจัดประสบการณ์และร่วมลงมือปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหา โดยให้เกิดทักษะและการเรียนรู้ด้วยตนเอง แล้วนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง รวมทั้งนำไปปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของตนเอง

นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมกลุ่มศึกษาดังกล่าวยังทำให้นักเรียนที่เข้าร่วมมีความเข้าใจความรู้สึกและผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งกับนักเรียนที่ถูกรังแกและตนเองที่ไปรังแกผู้อื่น จนทำให้ตนเองมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมที่ดีต่อไป ดังที่ Roger (1970) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมกลุ่มศึกษาทำให้ผู้เข้าร่วมเกิดการรับรู้ เข้าใจ และตระหนักถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นมากขึ้น สามารถ

ควบคุมตนเอง และเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติและพฤติกรรมตามที่เป้าหมายที่กำหนดไว้
คมเพชร นัตรศุภกุล (2546) ศึกษา พบว่า การดำเนินกิจกรรมกลุ่มเป็นการเสริมสร้างพัฒนาการ
ด้านอารมณ์และสังคม ด้านทัศนคติ และการปรับเปลี่ยนนิสัย บุคลิกภาพ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์
เรียนรู้เรื่องการปฏิบัติตนในสังคมและการควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์ เคารพผู้อื่น สามารถ
ปรับตัวเข้ากับสมาชิกในกลุ่ม และแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม และ Nelson-Jone (1992) กล่าวว่า
การจัดกิจกรรมกลุ่มทำให้สมาชิกเกิดทักษะทางสังคม กล้าแสดงออก ขจัดข้อขัดแย้งในใจ สามารถ
ควบคุมตนเอง รู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับ มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเอง รู้จักสิทธิของตนเองและ
ผู้อื่น และปรับตนเองให้เข้ากับผู้อื่น

รวมทั้งการจัดกิจกรรมกลุ่มศึกษา (ฮาลาเกาะฮฺ) ยังเป็นวิธีการและกระบวนการในการปลูกฝัง
จิตสำนึกที่ฝังงอกโดยผ่านกระบวนการขัดเกลาและปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีตามวิถีอิสลาม ซึ่งเป็นกระบวนการ
ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี รู้ว่าอะไรควรอะไรไม่ควร และส่งเสริมให้นักเรียน
มีความรู้สึกละอายต่อบาปหรือต่อการกระทำที่ไม่ดีหรือที่ผิดหลักการผิดศีลธรรมและบรรทัดฐานทาง
สังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า กระบวนการขัดเกลาจิตใจและจิตสำนึกมีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรม
ของบุคคลให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่สังคมต้องการ เป็นการอบรมให้รู้ระเบียบสังคม
เป็นการปลูกฝังระเบียบวินัย เป็นการปลูกฝังความมุ่งหวังในชีวิตตามที่กลุ่มยอมรับ และเพิ่มทักษะ
ในการดำเนินชีวิต (Broom & Selznick, 1981; Cohen & Orbuch, 1990; ปฟาณี ฐิติวัฒนา,
2547; วิไลลักษณ์ เสรีตระกูล, 2552) เป็นกระบวนการที่มีการนำหลักการศาสนาอิสลามมาประยุกต์ใช้
ในการสร้างความรู้ความเข้าใจและความตระหนักแก่นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษา เพราะมุสลิม
ทุกคนต้องสำนึกและตระหนักตลอดเวลาว่าการศึกษาด้านหลักการศาสนาอิสลามเป็นหน้าที่ที่มุสลิม
ต้องศึกษาหาความรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการศรัทธา หลักปฏิบัติ และหลักคุณธรรม
จริยธรรม เพื่อยึดถือเป็นระบบแห่งชีวิต และเกิดความเจริญงอกงามทั้งในด้านความรู้ทักษะและ
กระบวนการ ตลอดจนเกิดเจตคติที่ดีอย่างต่อเนื่อง และสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่าง
ถูกต้อง สามารถพัฒนาตนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามหลักการ ความเชื่อ และวิถีทางศาสนา
อิสลาม ที่มุ่งเน้นให้มีคุณลักษณะนิสัย ค่านิยม เจตคติ พฤติกรรม และการฝึกปฏิบัติศาสนกิจใน
ชีวิตประจำวัน (อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต, 2546; มัสลัน มาหะมะ, 2552) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ
หลักการศาสนาอิสลามเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเยาวชนมุสลิม เพราะสามารถป้องกันตนเองจากปัญหา
ต่าง ๆ ได้ เนื่องจากความรู้เป็นสิ่งที่ช่วยป้องกันไม่ให้หลงไปกับสภาพแวดล้อมและกระแสสังคม
ทำให้เยาวชนมุสลิมมีความรอบร้อมถ่อมตน และมีวิถีชีวิตตามกรอบที่ศาสนาอิสลามกำหนดไว้
(เกษตรชัย และหิม และ ดลมนรจัน บากา, 2553) บุคคลที่มีพฤติกรรมที่ถูกต้องตามครรลอง
ครองธรรมของสังคมล้วนได้รับอิทธิพลมาจากความรู้เข้าใจ การยอมรับค่านิยมและบรรทัดฐานของ
สังคม (ดุจเดือน พันธุนาวัน, 2546; ปฟาณี ฐิติวัฒนา, 2547; วิไลลักษณ์ เสรีตระกูล, 2552) เยาวชน
มุสลิมที่มีพฤติกรรมเป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคมและตามหลักการศาสนาอิสลามมักเป็น

เยาวชนมุสลิมที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม มีการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างเคร่งครัด ได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม และได้ผ่านกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพ และคุณธรรมตามที่หลักการศาสนาอิสลามกำหนดไว้ (ภักคินี แยกพงศ์, 2548; มัสลัน มหะมะ, 2552) ระดับความรู้ด้านศาสนา ระดับการอบรมเลี้ยงดูแบบอิสลาม การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอิสลาม และการเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับศาสนาอิสลามมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มเยาวชนไทยมุสลิมที่มีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามในสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ได้แก่ กลุ่มเยาวชนที่มีความรู้ด้านศาสนาอิสลามอยู่ในระดับสูง กลุ่มเยาวชนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอิสลามในระดับสูง กลุ่มเยาวชนที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามเป็นประจำ และกลุ่มเยาวชนที่เคยเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับศาสนาอิสลามเป็นประจำ (Laeheem, 2013) และการส่งเสริมให้เยาวชนมีโอกาสร่วมกิจกรรมพัฒนาศักยภาพโดยเน้นหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลามสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าวของเยาวชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ (เกษียรชัย และหิหม และ ดลมนรจณ์ บากา, 2554)

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าการจัดกิจกรรมกลุ่มศึกษาเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถป้องกันและลดพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นของนักเรียนได้ ซึ่งเป็นการดำเนินการอย่างเป็นระบบและอาศัยความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ดังคำกล่าวที่ว่า การแก้ไขปัญหายุทธวิธีที่ไม่เหมาะสมควรใช้วิธีการที่หลากหลายและดำเนินการอย่างเป็นระบบ รวมถึงต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคม เยาวชนควรได้รับการอบรมแนวทางที่ถูกต้อง มีวิธีการสอนเชิงสร้างสรรค์ มีการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และที่สำคัญควรมีการสอนศาสนา การฝึกอบรมระเบียบวินัย และจัดโครงการอบรมเยาวชนกลุ่มที่มีปัญหาเป็นพิเศษ นอกจากนี้ แนวทางการแก้ไขปัญหายุทธวิธีดังกล่าวยังเน้นกระบวนการขัดเกลาลจิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และจิตวิญญาณทางศาสนาอิสลามมาเป็นแนวทางหลักในการดำเนินการ (เกษียรชัย และหิหม และ ดลมนรจณ์ บากา, 2553) การกระทำผิดของเด็กนั้นเป็นผลมาจากที่ตัวเชื่อมระหว่างเด็กและสังคมอ่อนตัวลงหรือแตกหักไป ดังนั้น ควรใช้ตัวเชื่อมด้านความรู้สึกผูกพัน การทုံเท และความเชื่อถือมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว กล่าวคือ ความรู้สึกผูกพันหรือความรู้สึกผิดชอบชั่วดี อันเป็นความรู้สึกที่ค้ำึงถึงผลประโยชน์ส่วนร่วมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว นั่นคือ การรับเอาบรรทัดฐานของสังคมเข้าไปในตัวบุคคล การทုံเทหลังงานให้หมดไปกับกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือการกระทำตามแบบแผนที่สังคมยอมรับ ย่อมช่วยลดโอกาสหรือยับยั้งมิให้บุคคลกระทำผิดได้อย่างหนึ่ง และความเชื่อถือที่มีต่อบรรทัดฐานทางสังคม นั่นคือ ถ้าบุคคลมีความเชื่อถือบรรทัดฐานของสังคม การกระทำผิดย่อมเกิดขึ้นได้ยาก แต่ถ้าบุคคลมีความเชื่อถือบรรทัดฐานของสังคมน้อยลงเท่าไร เขายังมีแนวโน้มที่จะละเมิดกฎเกณฑ์และกระทำผิดมากขึ้นเท่านั้น (Hirschi, 1982)

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นเป็นประโยชน์สำหรับเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหา ป้องกันปัญหา และลดปัญหาพฤติกรรมมารั้แกผู้อื่นของนักเรียนได้ โดยผู้บริหารสถานศึกษาและครูต้องมีความตระหนักและให้ความสำคัญกับการนำโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มศึกษา (ฮาลาเกาะฮฺ) มาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนตามปกติหรือจัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้แก่นักเรียน เนื่องจากกิจกรรมกลุ่มศึกษาหรือ “ฮาลาเกาะฮฺ” เป็นแนวทางที่เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของมุสลิมทุกสังคมทุกสาขาอาชีพนำมาใช้เป็นกิจกรรมหลักที่ควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้ดำเนินการโดยโรงเรียนอาจใช้แบบคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรั้แกผู้อื่นมาสอบวัดนักเรียนก่อน แล้วนำนักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงเข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มศึกษา (ฮาลาเกาะฮฺ) ต่อไป เพื่อเป็นแนวทางหนึ่งที่ใช้ในการป้องกันและจัดการเกี่ยวกับปัญหาพฤติกรรมมารั้แกผู้อื่นของนักเรียนในโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรม ก่อนจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นจนกลายเป็นปัญหาของสังคม และช่วยกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างทันท่วงที ดังแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นที่แสดงให้เห็นว่าถ้าเยาวชนมีความผูกพันต่อสังคมหรือต่อสถาบันของสังคมมากเพียงใด โดยเฉพาะสถาบันทางศาสนา ก็จะสามารถระงับยับยั้งการกระทำผิดได้มากขึ้นหรือไม่กระทำผิด เด็กและเยาวชนจะมีอิสระที่จะกระทำผิดได้เมื่อความผูกพันกับระเบียบทางสังคมได้ถูกทำลายลง และการแสดงพฤติกรรมมารั้แกเป็นผลของปฏิสัมพันธ์ทางครอบครัว คือ ถ้าเด็กขาดการสนับสนุนจากครอบครัวจะมีแนวโน้มไปสู่ความเป็นปฏิปักษ์ต่อกฎหมาย ซึ่งจะนำไปสู่การกระทำผิดกฎหมายและการคบหาสมาคมกับผู้ที่มีความประพฤติเบี่ยงเบน

คำขอบคุณ

ขอขอบคุณกองทุนวิจัยคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่สนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- การิมะห์ และหิม และ ดวงมณี จงรักษ์. (2554). ปัจจัยที่พยากรณ์พฤติกรรมการรังแกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลจังหวัดปัตตานี. *วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์*, 17(4), 625-642.
- เกษตชัย และหิม และ ดลมนรจณ์ บากา. (2553). การศึกษาวิถีชีวิตของเยาวชนไทยมุสลิมเพื่อเสริมสร้างสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์*, 16(6), 973-988.
- เกษตชัย และหิม และ ดลมนรจณ์ บากา. (2554). ปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเยาวชนไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*, 51(3), 5-90.
- เกษตชัย และหิม และ อุทิศ สังขรัตน์. (2555). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคุณลักษณะทางจิต ปัจจัยการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว และปัจจัยอิทธิพลความรุนแรงกับพฤติกรรมการรังแกของนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 4(2), 65-82.
- เกษตชัย และหิม. (2553). *การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณด้วยโปรแกรม R แพ็คเกจ R commander*. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- เกษตชัย และหิม. (2554). พฤติกรรมการรังแกกันของนักเรียน. *วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์*, 32(1), 158-166.
- คมเพชร ฉัตรศุภกุล. (2546). *กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- ชลธิชา ฤทธิเนติกุล. (2552). *ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อเจตคติด้านคุณค่าพรหมจารีของนักเรียนหญิง*. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณัฐกานต์ เกรียงศรี. (2547). *การเรียนรู้จากผลกระทบของตัวแบบในการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเมืองพัทยา*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ดุจเดือน พันธุมนาวิน. (2546). กลยุทธ์ครอบครัวไทยแก้วิกฤตจริยธรรมสังคม. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*, 50(3), 1-20.
- ทัศนีย์ ตระกูลศุภชัย. (2547). *ผลการให้คำปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมที่มีต่อการลดพฤติกรรมก้าวร้าวในชั้นเรียน*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปฟาณี ฐิติวัฒนา. (2547). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พรทิพย์ ทรัพย์สิน. (2532). *การฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออกที่เหมาะสมเพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนมัธยมด่านสำโรง จังหวัดสมุทรปราการ*. ปริญญา

- นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรทิพย์ วัฒนพงษ์. (2548). ผลของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนรัตนานิเบศร์ จังหวัดนนทบุรี ปีการศึกษา 2547. ปริญญาานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภักคินี แยกพงศ์. (2548). การศรัทธาในอิสลามกับพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวไทยมุสลิมในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มัสลัน มาหะมะ. (2552). อิสลาม: วิถีแห่งชีวิต. สงขลา: โฟ-บาร์ด.
- วิมลรัตน์ คำว้าง. (2544). เปรียบเทียบผลของการฝึกดนตรีไทยและการควบคุมตนเองที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนปราจีนกัลยาณี จังหวัดปราจีนบุรี. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิไลลักษณ์ เสรีตระกูล (2552). ปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นปึกแผ่นของครอบครัวตามทัศนะของวัยรุ่นไทย. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศิริลักษณ์ พิณพาทย์. (2545). ผลการใช้โปรแกรมการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และลดความก้าวร้าวของนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มาจากครอบครัวแตกแยก. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมบัติ ตาปัญญา. (2549). การสำรวจปัญหาการรังแกกันของนักเรียน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สัณฤทธิ์ แก้วพูลศรี. (2534). เปรียบเทียบการใช้การเสริมแรงทางบวกกับการปรับเปลี่ยนที่มีต่อการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดทับกฤชกลาง อำเภอยะรัง จังหวัดนครสวรรค์. ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สาวตรี ล้าเลิศ. (2552). การศึกษาพฤติกรรมก้าวร้าวและการพัฒนาโปรแกรมการควบคุมตนเองเพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเยาวชนหญิงที่กระทำความผิด. ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุพัตรา พันธวร. (2546). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- สุพัตรา สอนจันทร์. (2542). *ผลการฝึกทักษะโยคะที่มีต่อการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อิบราเฮ็ม ณรงค์รักษาเขต. (2546). *ประวัติการศึกษาอิสลาม*. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- Adams, M. (2003). The Bullying Starts Here. *Home Life*, 10, 40-44.
- Barone, F. (2001). *How to Bully Proof Your School*. Eau Claire, WI: the Otter Creek Institute.
- Beane, A. (2003). *Steps to Implementing a System-Wide or School-Wide Bully-Free Program*. Minneapolis, MN: Free Spirit.
- Bennet, M.E. (1963). *Guidance and Counseling in Group*. New York: McGraw Hill.
- Besag, V.E. (1989). *Bullies and Victims in Schools*. Milton Keynes: Open University Press.
- Birnbaum, M.L. & Wayne, J. (2000). Group Work in Foundation Generalist Education: The Necessity for Curriculum Change. *Journal of Social Work Education*, 36(2), 347-348.
- Bitney, J. & Title, B. (1997). *No-Bullying Program: Preventing Bullying/ Victim Violence at School (Programs Directors Manual)*. Central City, MN: Hazelden and Johnson Institute.
- Boulton, M. & Underwood, K. (1992). Bully/ Victim Problems Among Middle School Children. *The British Journal of Educational Psychology*, 62, 73-87.
- Broom, L. & Selznick, P. (1981). *Sociology: A Text with Adapted Readings*. (7thed.). New York: Harper & Row.
- Button, L. (1974). *Development Group Work with Adolescents*. London: University of London Press.
- Cambell, D.T. & Russo, M.J. (1999). *Social Experimentation*. London: Sage. Weely-Manager.
- Cohen, J. & Orbuch, T. (1990). *Introduction to Sociology*. Singapore: McGraw Hill.
- Coloroso, B. (2003). *The Bully, the Bullied, and the Bystander: From Pre-School to High School: How Parents and Teachers Can Help Break the Cycle of Violence*. New York: Harper Collins.
- Craig, W. (1998). The Relationship Among Bullying, Victimization, Depression, Anxiety, and Aggression in Elementary School Children. *Personality and Individual Differences*, 24(1), 123-130.

- Deighton, L.C. (1971). *Small Group Instruction: The Encyclopedia of Education*. New York: The MacMillan Company and Free Press.
- Evers, T. (2010). *Bullying Prevention Program: Excerpted from Time to Act and Time to React*. Madison, WI: Wisconsin Department of Public Instruction.
- Farrington, D. (1993). *Understanding and Preventing Bullying*. In Tonry, M. & Morris, N. (Eds.). *Crime and Justice: A Review of the Research* (pp. 381-458). Chicago: University of Chicago Press.
- Greenbaum, S. (1988). *School Bully and Victimization*. Resource Paper. Malibu, CA: National School Safety Center.
- Hirschi, T.W. (1982). *Cause of Delinquency Berkeley*. California: Cod University of California Press.
- Hoover, J.H. & Oliver, R. (1996). *The Bullying Prevention Handbook: A Guide for Principals, Teachers, and Counselors*. Bloomington, IN: National Education Service.
- Junger-Tas, J. (1996). Youth and Violence in Europe. *Studies on Crime and Crime Prevention*, 5(1), 31-58.
- Kaltiala-Heino, R. & Rimpela, M. (1999). Bullying, Depression, and Suicidal Ideation in Finnish Adolescents: School Survey. *BMJ: British Medical Journal*, 319, 348-356.
- Kemp, C.G. (1965). *Perspectives on the Group Process: A Foundation for Counseling with Group*. (2nd ed.). Boston: Goughton Mifflin.
- Laeheem, K. (2013). Factors Associated with Bullying Behavior in Islamic Private Schools, Pattani Province, Southern Thailand. *Asian Social Science*, 9(2), 55-60.
- Laeheem, K., Kuning, M., & McNeil, N. (2009). Bullying: Risk Factors Becoming 'Bullies'. *Asian Social Science*, 5(5), 50-57.
- Laeheem, K., Kuning, M., McNeil, N., & Besag, V.E. (2008). Bullying in Pattani Primary Schools in Southern Thailand. *Child: Care Health and Development*, 35(2), 178-183.
- Marano, H.E. (1995). Big Bad Bully. *Psychology Today*, 28, 5082.
- Nelson-Jones, R. (1992). *Group Leadership: A Training Approach*. California: Brook/Cole.

- Ohlsen, M.M. (1970). *Group Counseling*. New York: Holt Rinegart and Winston.
- Olweus, D. (2001). *Olweus' Core Program Against Bullying and Antisocial Behavior: A Teacher Handbook*. Bergen, Norway: Research Center for Health Promotion (The HEMIL Center).
- Ortega, R. & Lera, M. (2000). The Seville Anti-Bullying in School Project. *Aggressive Behavior*, 26, 113-123.
- Ottaway, K.G. (1966). *Learning Through Group Experiences*. London: Routhledge and Kengan Paul.
- Patterson, C.H. (2000). *The Counseling*. CA: Brooks Cole Wadworth.
- Preble, W.K. (2003). From Violence to Empowerment: A Continuum of Respect and Disrespect in Schools. *The New Hampshire Journal of Education*, 6, 1-5.
- Rigby, K. (1996). *Bullying in Schools and What to Do About It*. Melbourne. Vic.: ACER.
- Rogers, C.R. (1970). *Encounter Groups*. New York: Harper and Row.
- Salmivalli, C. (1999). Participant Role Approach to School Bullying: Implications for Interventions. *Journal of Adolescence*, 22, 453-459.
- Saxon, B. (2004). Names Will Never Hurt Me. *Virginia Journal of Education*, 97(4), 6-10.
- Shaw, M.E. (1971). *Group Dynamic: The Psychology of Small Group Behavior*. (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Traxler, A.E. & North, R.D. (1966). *Techniques of Guidance*. New York: Harper & Row.
- Trotzer, J.P. (1977). *The Counsellor and the Group: Integrating Theory Training and Practice*. Monterey: Brooks Cole Publishing.

Translated Thai References

- Bhanthumnavin, D. (2003). Family Strategies for Alleviating Moral Social Crisis Thai. *NIDA Development Journal*, 50(3), 1-20.
- Chatrasupakul, K. (2003). *Group Activity in School*. (5th ed.). Bangkok: Pattanasuksa.
- Comwatjanung, W. (2001). *The Effect of Thai Music Praticum and Self - Control on Aggressive Behavior of Mattayomsuksa Two Students in Prachinkallayanee school Prachineburi Province*. Master of Education Thesis. Burapha University. Chonburi: Burapha University.

- Kaewpoolsri, S. (2005). *A Comparison of Positive Reinforcement and Response Cost on Aggressive Behavior of Pratomsuksa Six Students at Wat-tubkrickklarng School in Amphoe Chumsaeng Changwat Nakhonsawan*. Master of Education Thesis. Srinakharinwirot University. Bangkok: Srinakharinwirot University.
- Khagphong, P. (2005). *Islamic faith on behavior of child breeding of Thai Muslim family in Bangkok*. Master of Arts Thesis. Prince of Songkla University. Pattani: Prince of Songkla University.
- Kriangsri, N. (2004). *The Vicarious Learning to Model on Reducing Aggressive Behavior or Prathomsuksa five Students of Pattaya City Schools*. Master of Sciences Thesis. Burapha University. Chonburi: Burapha University.
- Laeheem, K. & Baka, D. (2010). A Study of the Thai Muslim Youth's Way of Life to Maintaining Peace in the Three Southern Border Provinces of Thailand. *Songklanakarin Journal of Social Sciences & Humanities*, 16(6), 973-988.
- Laeheem, K. & Baka, D. (2011). The risk factors are related to Thai Muslim youth's aggressive behavior in the three southern border provinces of Thailand. *NIDA Development Journal*, 51(3), 59-90.
- Laeheem, K. & Chongruksa, D. (2011). Factors Predicting Bullying Behavior of Pratomsuksa Six Students in Pattani Municipal Schools. *Songklanakarin Journal of Social Sciences & Humanities*, 17(4), 625-642.
- Laeheem, K. & Sungkharat, U. (2012). Relationships between Affective Characteristics Factors, Family Upbringing Factors, Violence Influence Factors, and Bullying Behavior of Islamic Private Schools Students' in Songkhla Province. *Journal of Liberal Arts, Prince of Songkla University*, 4(2), 65-82.
- Laeheem, K. (2010). *Data Analysis of Quantitative Research with R Program, R commander Package*. Songkhla: Prince of Songkla University.
- Laeheem, K. (2011). Students' Bullying Behavior. *Kasetsart Journal: Social Sciences*, 32(1), 158-166.
- Lhamlert, S. (2009). A Study of Aggressive Behavior and Self-Controlled Program Development to reduce Aggressive Behavior of Female Juveniles. Master of Education Thesis. Srinakharinwirot University. Bangkok: Srinakharinwirot University.
- Mahama, M. (2009). *Islam: Way of life*. Songkhla: Po-bard.

- Narongraksakhet, I. (2003). *History of Islamic Education*. Pattani: Prince of Songkla University.
- Panthuworn, S. (2003). *A Study of the Relationship between some Factors and Aggressive Behavior of Mathayom Suksa Three students*. Master of Education Thesis. Srinakharinwirot University. Bangkok: Srinakharinwirot University.
- Pinpart, S. (2002). *The Effects of Emotional Intelligence Development Practice Program on Emotional Intelligence Development and Aggression Reduction of the Broken Home Junior Secondary Students*. Master of Education Thesis. Burapha University. Chonburi: Burapha University.
- Ritnetikul, C. (2009). *The Effect of Group Activities on Attitude Toward Value of Virginity of Female Student*. Master of Education Project. Srinakharinwirot University. Bangkok: Srinakharinwirot University.
- Sereetrakul, W. (2009). *Factors Affecting Family Solidarity in the Opinions of Thai Teenagers*. Doctoral of Philosophy Thesis. Ramkhamhaeng University. Bangkok: Ramkhamhaeng University.
- Sonchan, S. (1999). *The Effect of Hatha Yoga on Aggressiveness of Mathayom Suksa Tho students*. Master of Education Thesis. Burapha University. Chonburi: Burapha University.
- Supsin, P. (1989). *An Assertive Training on the Reduction of Aggressive Behavior of Mathayomsuksa Two Students at Mathayom Dansamsong School in Changwat Samutprakan*. Master of Education Thesis. Srinakharinwirot University. Bangkok: Srinakharinwirot University.
- Tapanya, S. (2006). *The Survey of Students' Bullying Problem*. Chiang Mai: Chiang Mai University.
- Thitiwattana, P. (2004). *Human and Sociology*. Bangkok: Kasetsart University.
- Tragulsuppachai, T. (2004). *The Effects of Rational Emotive Behavior Group Therapy on Decreasing the Aggressive Behavior in Classroom*. Master of Sciences Thesis. Burapha University. Chonburi: Burapha University.
- Watanapong, P. (2005). *The Effects of Group Dynamic on Emotion Intelligence of Students in Mathayomsuksa One at Rattana Thibate School, Nontaburi 2004*. Master of Sciences Thesis. Srinakharinwirot University. Bangkok: Srinakharinwirot University.